AS FRONDOSAS CADUCIFOLIAS, CLAVE DE FUTURO DO MONTE GALEGO

Manuel Míguez*

As frondosas caducifolias poden ser tan rendibles como as outras especies forestais, aplicando principios de sustentabilidade, aproveitamentos multiproduto e novos procesos como a biorrefinaría.

Unha das cousas que máis chamaría a atención de alguén que se asomase por vez primeira á realidade do sector forestal galego sería a posición no mesmo das frondosas caducifolias. Carballos, cerquiños, pradairos, freixos, ameneiros, castiñeiros e o resto das especies da rica biodiversidade do monte galego, ocupan 378.000 ha, preto dun terzo do noso monte arborado. Pero se se atende á súa importancia económica, resulta que as 250.000 toneladas de madeira que se cortan cada ano destas especies, cun valor aproximado de 7,5 millóns de euros, supoñen un escaso 3% dos 8 millóns de toneladas de madeira que se corta e transforma cada ano en Galicia, sendo o restante 97% piñeiros e eucaliptos, que producen unhas rendas económicas anuais para os seus propietarios de 217 millóns de euros. Como é isto posible?, como é que se está a infrautilizar semellante capacidade de xerar riqueza e emprego?

Se fixeramos unha comparativa coa veciña Francia, as especies frondosas estarían xerando polo menos un 20% da madeira cortada e un 30% do valor das cortas, é dicir, ao redor de 1.600.000 toneladas, que estarían xerando unhas rendas anuais para os seus propietarios de polo menos 55 millóns de euros, ademais do seu efecto multiplicador na economía galega, unha vez que se transformasen en produtos na industria de primeira e segunda transformación, engadindo ata 275 millóns de euros adicionais á economía industrial galega. Teríamos 500 euros/hectárea e ano que engadiría á súa renda cada propietario forestal de Galicia, seguindo pautas semellantes ás francesas para os bosques caducifolios.

Pedro Losada

Manuel Míguez é director de Boibel.com, empresa especializada no castiñeiro híbrido.

E logo, por que se está a dar esta situación? Por unha serie de causas complexas que teñen moito que ver cun círculo vicioso no que a industria capaz de transformar e dar valor a estas especies non se desenvolve porque non ten materia prima de calidade, e non hai materia prima de calidade porque non hai demanda para ela. Por outra banda, falta a mellora xenética das frondosas autóctonas, os coidados silvícolas e os investimentos no monte. E as frondosas seguen a ter unha visión negativa nos propietarios forestais porque pensan que van ter uns longos ciclos produtivos antes da corta e aínda por riba con altas e complexas restricións e que van obter un rendemento económico moito menor que con piñeiros e eucaliptos.

Pedro Losada

Souto no inverno logo de seis anos da plantación. Feita por Boibel.com en Aríns, Santiago de Compostela.

Cómpre pois quebrar este círculo vicioso e transformalo nun círculo virtuoso, porque as posibilidades das frondosas caducifolias están aí. Esperando para xerar riqueza no monte e na economía galega, ademais de conservar a biodiversidade e toda clase de externalidades ambientais positivas, como a captación do CO_2 atmosférico, a protección do solo e a loita contra a erosión, a regulación do ciclo hidrolóxico, ademais de ser unha eficaz barreira contra os incendios forestais, principal problema ambiental de Galicia.

Carballos, castiñeiros, pradairos, freixos, cerdeiras e outras frondosas caducifolias supoñen hoxe en día o 42% da superficie forestal galega, pero apenas o 5% do valor económico. Velaí o reto de facelas rendibles economicamente baixo criterios de xestión forestal sustentable

Para que as frondosas caducifolias galegas se incorporen a todas estas posibilidades de futuro que xa son presente, temos que apostar pola mellora xenética de carballos, cerdeiras..., e especialmente nos castiñeiros pola súa vertente engadida de froito. Pola re-enxeñaría das plantacións que permitan unha rendibilidade nos aproveitamentos, dos tratamentos de mellora, das claras, podas ou tallas de formación; polo desenvolvemento de novas técnicas silvícolas que incorporen plenamente a sustentabilidade no manexo do solo e da biodiversidade, de xeito compatible co rendemento económico.

Todo iso nun marco legal que non permita ter máis de 600.000 hectáreas de terra abandonadas no país, hectáreas sen alternativa, abandonadas ao desleixo, á indolencia, ao lume recorrente, nun marco destinado á creación de riqueza, renovable, endóxena, sustentable, neste caso na súa vertente forestal.

Fai falla unha nova visión e implementación, onde se vexan as frondosas como unha posibilidade certa para acadar producións de madeira de calidade aptas para a fabricación de táboas e chapas para carpintería, mobles e ebanistería. Madeira que se importa masivamente doutros países mentres esmorece no monte galego sen coidados e tratamentos silvícolas que lle engadan a calidade que precisa.

Os desenvolvementos tecnolóxicos, a selección vexetal e a mellora xenética permiten pensar sistemas sustentables de produción de madeira de frondosas, en ciclos curtos, que non teñen que ser menos rendibles que plantacións de piñeiros ou eucaliptos

Pero non só centrarse nestes usos tradicionais da madeira, que con ser valiosos non son nin moito menos os únicos nestes albores do século XXI. Os desenvolvementos tecnolóxicos, a selección vexetal e a mellora xenética, permiten formular sistemas sustentables de produción de madeira de frondosas, en ciclos razoablemente curtos xa moi por baixo dos vinte anos, en masas novas e sans, e en todo caso aproveitar como materia prima madeiras de pequenos diámetros en producións de alto valor engadido, en vez de iren a queimar, o aproveitamento de menor valor, como se vén facendo ata o presente.

Estase a falar de técnicas como o serrado específico de pezas de frondosas de pequenos diámetros e de innovadores sistemas de encolado e con novos tipos de colas, para a produción de laminados de madeira de frondosa de alto valor, aptos para o seu uso estrutural ou na fabricación de taboleiros laminados, elementos de carpintaría e mobles.

As frondosas esperan tamén a súa oportunidade de ter un aproveitamento integral coas técnicas de biorrefinaría do século XXI[1], a fin de prover materias primas capaces de substituír aos derivados non renovables do petróleo, madeira capaz de transformarse en polímeros de orixe renovable; en biomoléculas precursoras da síntese de medicinas, cosméticos e industriais de alto valor engadido; en extractos naturais, utilizables na elaboración de alimentos biosaudables ou no complemento das dietas de alimentación animal.

As nanocelulosas con uso na fabricación de papel e *nanocomposites* e usos cosméticos, médicos e industriais, os electrólitos de baterías eléctricas empregando microláminas de madeira de frondosas, biofiltros e outros desenvolvementos punteiros da tecnoloxía esperan a produción abundante de madeira de frondosas neste século XXI que aínda está a encetar.

Non esquezamos que a madeira é un polímero natural producido pola natureza fixando CO_2 atmosférico e utilizando a enerxía do sol, a diferenza do petróleo co que comparte moitas características e posibilidades de transformación en produtos que precisa a sociedade. Non perdamos de vista que no futuro inmediato os ecosistemas teñen que orientarse á produción integral multiproduto no que as biomoléculas e as frondosas teñen un claro oco e unha clara ventá de oportunidades.

Velaí o reto, as posibilidades que esperan as novas xeracións que están nas escolas e nas universidades, que poderán mellorar o medio natural e o futuro do monte galego co seu coñecemento, achegando os desenvolvementos científicos e tecnolóxicos que posibilitarán unha mellor xestión dos recursos naturais, un desenvolvemento máis sustentable e unha sociedade máis xusta e cohesionada.

***Manuel Míguez é director de Boibel.com, empresa especializada no castiñeiro híbrido.**

[1]Véxase "A biorrefinaría: O aproveitamento integral da biomasa e dos subprodutos". A. de Vega e P. Ligero. ADEGA-Cadernos 20, 17-26 (adega.gal/cadernos).

Alfonso Sestelo

Nai de castiñeiro resistente á tinta, outubro 2014, do viveiro Boibel.com da que sairán as plantas para os soutos.